

Tantárgy neve: Iskolai és területi egyenlőtlenségek	Jellege: kötelezően választható	Kreditek: 3	Tantárgykód: WPED705
Tantárgyfelelős: Tóth Tamás, PhD, egy. adjunktus	Munkaforma: előadás	Óraszám: N: 30 / L: 12	Értékelés: szóbeli vizsga

A tantárgy oktatásának célja:

A tárgy célja, hogy minél mélyrehatóbban és átfogóbban mutassa be a hallgatóknak az iskolai és területi egyenlőtlenségek társadalmi, történeti, geopolitikai, pedagógiai aspektusait, különös tekintettel a közép-kelet európai, poszt-szocialista félperifériára. A tárgy célja, hogy a hallgatók megismerkedjenek az „egyenlőtlenség” neveléstudományi megközelítése mellett azzal a nemzetközi transzdiszciplináris értelmezéssel, ahol az iskolai egyenlőtlenségek olyan tág elemzési keretekben jelennek meg mint a világrendszer-elmélet, a rendszerváltás politikai gazdaságtana, a kritikai pedagógia, a politikai filozófia, vagy a kritikai városszociológia. A tárgy célja továbbá, hogy valós, hazai és külföldi példákon (gettóiskolák, városi és vidéki szegregátumok, nyomortelepek, cigánysorok, stb.) keresztül mutassa be a hallgatóknak az iskolai és területi egyenlőtlenség struktúráit.

Fejlesztendő kompetenciaterületek:

Ismeret: A hallgató ismeri az egyenlőtlenség eltérő politikai-filozófiai és neveléstudományi olvasatait, a hazai iskolai és területi egyenlőtlenségek a rendszerváltással és a gazdasági világválsággal kapcsolatos összefüggésrendszereit, valamint a 2010 utáni hazai oktatáspolitikák társadalomkritikai olvasatait. *Képesség:* A hallgató el tudja helyezni a hazai iskolai és területi egyenlőtlenségeket egy tágabb, rendszerszintű és strukturális mechanizmusokat figyelembe vevő elemzési keretbe, illetve képes saját iskolai és lakóhelyi tapasztalatait ezek alapján értelmezni és elemezni. *Attitűd:* A hallgató megkérdőjelezi az iskolai és területi egyenlőtlenségek leegyszerűsítő olvasatait, elhatárolódik az elnyomó, kirekesztő beszédmódoktól, kiáll a társadalom peremére sodort emberek ügyéért, valamint az iskolai és területi egyenlőtlenségek jelenségei mögött mélyebb struktúrákat és rendszerszintű folyamatokat lát és láttat. *Autonómia és felelősségvállalás:* A hallgató folyamatosan reflektál saját élményeire az egyenlőtlenségeket illetően, és hajlandó elköteleződni egy társadalmi ügy mellett.

Kötelező irodalom:

- MÉSZÁROS György: A közoktatás válsága? Problémák és reformkísérletek kritikai szemmel. *Replika*, 83(2009), 77–91. Internetes elérés: http://replika.hu/system/files/archivum/replika_83-04_meszaros.pdf
- VAJDA Zsuzsa: Tudás és hatalom a XXI. század elején. Az iskola, a gazdaság és a globalizáció. *Eszmélet*, 25(98), 115-131. Internetes elérés: http://epa.oszk.hu/01700/01739/00083/pdf/EPA01739_eszmelet_2013_98_nyar_115-131.pdf
- WACQUANT, L.: Lakóhely szerinti megbélyegzés a fejlett marginalitás korában. *Fordulat*, 2011(13), 14–27. Internetes elérés: http://epa.oszk.hu/02100/02121/00011/pdf/EPA02121_fordulat_13_014-027.pdf

Ajánlott irodalom:

- BOCKMAN, Johanna - EYAL, Gil: Kelet-Európa mint a közgazdaságtani tudás laboratóriuma: A neoliberalizmus transznacionális gyökerei. *Fordulat*, 2014(21), 102–149. Internetes elérés: http://epa.oszk.hu/02100/02121/00019/pdf/EPA02121_fordulat_21_102-149.pdf
- BÖRÖCZ, J. (2001). Birodalom, kolonialitás és az EU “keleti bővítése.” *Replika*, November 2001(45–46), 23–44. Internetes elérés: http://www.replika.hu/system/files/archivum/replika_45-46-02_borocz.pdf
- ÉBER, M. Á. - GAGYI, Á. - GERŐCS, T. - JELINEK, Cs. - PINKASZ, A.: 1989. Szempontok a rendszerváltás globális politikai gazdaságtanához. *Fordulat* 2014(21), 10–63. Internetes elérés: http://fordulat.net/pdf/21/F21_Helyzet_Muhely.pdf
- HAVAS Gábor et al.: *Cigány gyerekek az általános iskolában*. Budapest: Oktatókutató Intézet – Új Mandátum Könyvkiadó, 2002. Internetes elérés: econ.core.hu/kiadvany/szirak/6.doc
- KERTESI Gábor - KÉZDI Gábor: Általános iskolai szegregáció; okok és következmények. *Közgazdasági Szemle*, 2005 LII(4), 317-355. Internetes elérés: www.kszemle.hu/tartalom/letoltes.php?id=756
- LADÁNYI János: *Egyenlőtlenségek, redisztribúció, szociálpolitika. Válogatott tanulmányok*. Budapest: Új Mandátum Könyvkiadó, 2010. (Részletek)

Kurzustematika (L):

1. Világrendszer-elmélet, félperifériás helyzet, a rendszerváltás oktatáspolitikái, oktatásevangelium
2. A 2008-as világgazdasági válság és a 2010 után megszilárduló hibrid (neoliberális és neokonzervatív) oktatási rendszer
3. Fejlett marginalitás, gettó iskolák

A tantárgy problémaköre, kérdésfelvetései:

Az EU-28 tagállamai között hazánk oktatási rendszere a legszelektívebbek közé tartozik a PISA felmérések alapján (*értsd* a tanulási eredmények varianciáját inkább az iskolák közötti különbségek, és nem az iskolán belüli különbségek magyarázzák). Magyarország közép-kelet európai, poszt-szocialista, félperifériás pozíciójából szemlélve a nyugati (és újabban az északi) államok oktatási rendszerei követendő példaként, az „ország felemelkedésének zálogaként” jelennek meg. A kritikai szakirodalmak azonban arra hívják fel a figyelmünket, hogy Magyarország oktatási rendszerének jellemző karaktereit nagyban meghatározza az ország geopolitikai pozíciója és az abból eredő globális és lokális, gazdasági és politikai hatalmi struktúrák. Ugyanígy, az ország durva társadalmi egyenlőtlenségei sem kezelhetők külön az oktatási rendszer problémavilágától. A vidék kiéheztetése és elnéptelenedése, a városi gettók, nyomortelepek és hipergettók expanziója, a nyomorban elsorvadó alsóbb osztályok egyre színesebb összetétele, a fehér középosztály nagyvárosokba menekülése (ld. *white flight*) és a posztmodern burzsoázia teljes cinizmusa nem választható el attól a folyamattól, ami a magyar oktatási rendszerben 1985-ben egy úgynevezett „demokratizálódásként” és „decentralizációként” indult el. Hogyan lehetséges, hogy egy modernizációs, demokratizációs folyamat után mára egy autoriter és nacionalista, az egyenlőtlenségeket *termelő* oktatási rendszer képe tűnik fel? Hogyan függ össze az iskolai szelekció és szegregáció kérdéskörének alakulása az ország világgazdaságban elfoglalt pozíciójával? Miért tűnik olyan vonzónak az „északi modell”? Lehet-e Magyarország az elsők között a PISA felmérésben, *és ha igen, miért nem?* Mi a közös a kapitalista elit által gyarmatosított területek és a marginalizált gettók, nyomortelepek iskoláiban? Mi a közös Európa nagyvárosainak gettóiban és gettóiskoláiban? Egyáltalán mitől olyan érdekesek a gettóiskolák?

A tantárgy fő mondanivalója:

A tárgy arra kívánja felhívni a hallgatók figyelmét, hogy az iskolai és területi egyenlőtlenségek strukturális természetűek (tehát társadalmi, történeti, gazdasági és geopolitikai kontextusba ágyazottak), és az iskolai egyenlőtlenségek nagymértékben összefüggnek a területi egyenlőtlenségekkel, valamint az ország kapitalista világrendszerben elfoglalt geopolitikai és gazdasági pozíciójával. A tárgy fő üzenete, hogy a magyar oktatási rendszer kritikája nem elégedhet meg a nyugati, vagy az északi modellekre való kritikátlan sóvárgással.

Követelmények, értékelés:

Azok a hallgatók, akik az órák 80%-án részt vettek, a szemeszter végén szóbeli vizsgát téve szereznek érdemjegyet.

Kursus hirdetője:

WJLF Neveléstudományi tanszék

Félév:

2019/20. őszi szemeszter

Oktató:

Tóth Tamás PhD, egy. adjunktus